

Posudek bakalářské práce

Petra Bartuška, Studie k dějinám středověkého osídlení. Archeologie na Telečsku, 114 str. (z toho 64 str. textu, 9. str. zkratok, seznamu použité literatury, internetových zdrojů a seznamu příloh, které jsou na dalších stranách), 67 obr.

Práce je celkem zdařilou kompilací a stručným shrnutím dosavadního stavu archeologického bádání na teritoriu Telečska. Hned v anotaci upozorňuji, že L. Konečný není žádný profesor, nýbrž pouze PhDr. Po Úvodu (1, s. 3), kde následuje krátká informace o použité metodice (2, s. 4-5) víceméně se zabývající pouze vymezením sledovaného území a některými dalšími pojmy, jako je Českomoravská vrchovina, kde autor místo renomovaných publikací a příruček (např. Československá vlastivěda, díl I, Příroda, sv. 1, Praha 1968; J. Demek at al., Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha 1988; J. Demek – V. Novák, Neživá příroda. Vlastivěda moravská. Země a lid, NŘ sv. 1. Brno 1992) používá internetové zdroje. Zamýšlí se také nad volbou zda používat název Telečsko či Telčsko a zde by mohl citovat příslušné jazykovědné příručky, dále zmiňuje zaniklou středověkou osadu (ZSO), kde tento pojem je sémanticky neúnosný a měli bychom důsledně uvádět termín zaniklá středověká vesnice (srov. např. Z. Měřinský, Die „Villa deserta“ als Problem der mährischen Mediävistik (Archäologie und Geschichte), AH 33, 2008. 9-26). Poněkud neorganicky je sem začleněno katastrální území a předlokační sídliště. Další termíny v práci používané již vysvětleny nejsou. Navazující třetí kapitola (3, s. 6-7) velmi stručně naznačuje strukturu práce a použité metody. Následuje vymezení sledované oblasti a popsání přírodních podmínek (4, s. 8-13). O této kapitole platí to, co již bylo řečeno výše, neboť prakticky kromě příslušných pasáží z Vlastivědy moravské, Dačicko, Slavonicko, Telečsko, Brno 2005, eventuálně Dějin Dačic (J. Bistřický – M. Kučerová eds.), Dačice 2002, je založena na ne vždy zcela přesných a ze zdrojů různé kvality přebíraných internetových zdrojů a nikoliv základních příruček (viz výše).

Úvodem k vlastní archeologické problematice je pátá kapitola (5, s. 14-16) nazvaná Historie archeologických výzkumů na území mikroregionu. Na počátku zde zmiňuje K. J. Mašku a J. Palliardiho, aniž by však konkrétně uvedl čím se výslovně o bádání v regionu zasloužili (na s. 15 hovoří o výzkumech K. J. Mašky v okolí města v devadesátých letech 19. století) či citoval biografické práce o nich (např. V. Podborského). Potom uvádí až diplomovou práci J. Bláhy z roku 1968, kde

nepochopitelně cituje kapitolu V. Nekudy z výše jmenované Vlastivědy moravské, Dačicko, Slavonicko, Telečsko, a zdůrazňuje jeho zásluhy o archeologické poznání Telečska od šedesátých let po současnost. Kladně potom hodnotí přínos moderně koncipovaných svazků Vlastivědy moravské, Dačicko, Slavonicko, Telečsko i Moravskobudějovicko, Jemnicko a nezapomíná ani na historiky a vlastivědné badatele počínaje J. Beringerem a J. Tirayem přes L. Hosáka, G. Chaloupku až po V. Richtera, k jehož některým dnes překonaným závěrům se diplomand mohl podrobněji vyjádřit. Závěr kapitoly potom obsahuje výčet moderně vedených archeologických záchranných a zjišťovacích výzkumů na katastru města Telče prováděných např. J. Bláhou a L. Konečným, R. Procházkou s R. Zatloukalem, D. Zimolou a M. Vokáčem. Právě popis jejich výsledků tvoří větší část předložené bakalářské práce.

Před ní je ještě věnována pozornost kolonizaci oblasti a komunikační síti (6, s. 17-22). Zmiňovány jsou celkem čtyři kolonizační vlny, ale je nutno upozornit, že mechanismus celého procesu osidlování jihozápadní Moravy a jeho jednotlivých etap dosud zcela objasněn není (obecně např. Z. Měřínský, Otázky kolonizace a interetnických vztahů na středověké Moravě, AH 18, 93, 99-118). V případě komunikační sítě nepřináší rozhodně autor bakalářské práce souhrn aktuálního stavu poznání (s. 23). Vycházet přitom z prací R. Květa je zcela zavádějící (srov. Z. Měřínský – E. Zumpfe, Obchodní cesty na jižní Moravě a v Dolním Rakousku do doby vrcholného středověku, AH 23, 1998, 173-174; tam také shrnuta lit. k středověkým cestám v prostoru jižní Moravy a Dolních Rakous), protože ty jsou založeny na zcela mylných předpokladech (s. 20-21). Pokud se jedná o vznik sídelních komor na hlavním dálkovém komunikačním směru, tzv. Haberské stezce, z nichž se dále rozvíjel osidlovací proces, byl mechanismus jejich vzniku naznačen již daleko dříve před citovanou prací J. Bláhy z roku 2002 (srov. např. Z. Měřínský, 1. Počátky osídlení Brtnicka a nejstarší dějiny obce. In: Dějiny Brtnice a připojených obcí (P. Balcárek, – F. Čapka – J. Janák /ved. aut. kol./ – V. Nejedlý – J. Trojan – M. Zaoralová). Brno-Brtnice 1988, 15-31; Haberská stezka je připomínána u Kosmy k roku 1101; tamtéž, s. 18, 29-30; Lovětínská stezka je hypotetickým výtvořem V. Richtera; tamtéž s. 31).

Těžiště celé bakalářské práce P. Bartuška se bezesporu nachází v sedmé kapitole (7, s. 24-64) nazvané Současný stav historického a archeologického poznání osídlení jednotlivých obcí na vymezeném území. Lze předeslat, že právě tato část nepřekračuje čerpání údajů ze základních publikovaných prací zpracovávajících archeologické nálezy v mikroregionu nebo o nich informujících a podobně je tomu i s historickými údaji pramenů písemných. Značný prostor je zde věnován hradu

Šternberku zkoumanému J. Bláhou, odkud však máme k dispozici pouze předběžné výsledky výzkumu a výběr nálezů (7.1, s. 24-29). Asi těžko zde můžeme hovořit o vyhlídkové věži hradu (s. 25). Podobně jsou rozsáhle komentovány výsledky výzkumů v intravilánu Telče (7.2, s. 30-48), a to jak Staré Telče, tak i institucionálního města vrcholného středověku v místě dnešního historického jádra, což je spojeno s řadou různých hypotéz, kdy tento proces vrcholil a došlo k jeho uzavření. K této podkapitole lze konstatovat, že trvalé osídlení Telče a jejího okolí před koncem 12. století není prozatím bezpečně doloženo (s. 31, 45-46). Tato datace souvisí i s vročením nálezů v trati Mokrovce do 12. či dokonce konce 11. století a podobně také starých nálezů z Radkova. Nejstarším nálezem na jih od Telče je středohradištní hrob z Dačic (srov. B. Dostál, Slovánská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě, Praha 1966, 123 č. 29), který naznačuje postup raně středověkého osídlení proti toku Moravské Dyje, eventuálně ze sousedního Jemnicka. Nejstarší uváděná zmínka o Telči jako civitas z roku 1366 by si zasloužila podrobnější analýzu, neboť takto byla označována zeměpanská města na rozdíl od termínu oppidum pro poddanská (s. 32).

Druhá část kapitoly (7.3-7.13, s. 48-58) obsahuje informace o dalších lokalitách v rámci mikroregionu, především zaniklých středověkých vesnicích Rysov, Šiškov, Vojkov, Votvrň, Římov, Mrzatec, Čížov a na katastrech dnešních obcí Mysliboř, Radkov-Kočičí hrádek, Dolní Dvorce-Dyjice a Dyjice. Zde by starší vlastivědná literatura (Beringer, Tiray; s. 48) měla být skutečně citována a v případě uváděného zániku Staré Borovné za morové epidemie (s. 49, 63) se s největší pravděpodobností jedná o folklórní podání, které známe i u řady dalších lokalit. U vodních toků Myslůvky a Vápovky (s. 18, 48, 57) lze o nich asi těžko mluvit jako o řekách (srov. V. Vlček a kol., Zeměpisný lexikon ČSR. Vodní toky a nádrže. Praha 1984).

V Závěru (8, 59-64) shrnuje P. Bartušek své poznatky o archeologickém poznání mikroregionu Telečska a zamýšlí se nad další strategií a směřování archeologických výzkumů v mikroregionu. Rozhodně lze Telečsko považovat za důležitou oblast, kde se střetávaly v době 13. a 14. století vlivy moravské, dolnorakouské a z jižních Čech. Zde bychom asi měli dodržovat pojetí historických českých zemí a nehovořit o Česku (což je mimochodem hanlivý výraz používaný A. Hitlerem) neboť Telč se nachází na Moravě (s. 61). Špatně je uvedeno jméno místního vlastivědného badatele J. Tiraye (Tyrai; s. 59) a pokud se jedná o městské zřízení chybí mi zde citace zásadních prací J. Kejře a F. Hoffmanna (s. 62; F. Hoffmann, České město ve středověku. Praha 1992; Středověké město

v Čechách a na Moravě. Praha 2009; J. Kejř, Vznik městského zřízení v českých zemích, Praha 1998).

Následuje seznam zkratk (9, s. 65), nepříliš bohatý soupis literatury (10, s. 66-68) obsahující pouze základní práce a internetové zdroje (11, s. 66-69), dále seznam příloh (12, 70-73) a 67 obrazových příloh (s. 74-114), map a plánů přejatých z různých publikací a internetových zdrojů, stejně jsou od J. Bláhy, J. Bláhy – L. Konečného a D. Zimoly – M. Vokáče převzata veškerá vyobrazení archeologického materiálu v bakalářské práci obsažená. Dílem autora je pouze většina fotografií.

Celková úprava práce je dobrá a obsahuje minimum prohrěšků proti pravidlům českému pravopisu. Obr. v rámci textu (pokud jím nezačíná věta) bychom měli psát s malým o a typografickým prohrěškem jjsou dvě závorky vedle sebe ( ) ( ). V takových případech je nutno oddělit údaje v jedné závorce středníkem apod.

Závěrem lze konstatovat, že Petr Bartušek projevil schopnost pracovat s literaturou a získané informace seřadit do souvislého logicky členěného textu. Co však v ní postrádám je větší vlastní přínos a zpracování dalšího archeologického materiálu i práci s písemnými prameny, neboť pouze přebírá údaje z různých publikací. Také použil poměrně omezený počet literatury, jak názorně ukazuje pouze dva a půl strany jejího soupisu, přičemž v některých případech se jedná o práce několika autorů v kolektivních a sborníkových publikacích. Pokud by diplomand chtěl v tomto tématu pokračovat musel by do něj přinést nové poznatky včetně zpracování dosud nepublikovaného archeologického materiálu či revize starších závěrů, vyhodnocení a interpretaci písemných pramenů o jednotlivých lokalitách, zejména zaniklých středověkých vesnicích, lokalizaci těch, jejichž přesnou polohu dosud neznáme, poznání zaniklé plužiny v tratích, kam se navrátil po zániku les apod.

Bakalářskou práci Petra Bartuška doporučuji k dalšímu řízení a obhajobě. Vzhledem k výše uváděným důvodům ji hodnotím a klasifikuji stupněm tři, tj. dobře.

Panská Lhota, 18. VI. 2012

prof. PhDr. Zdeněk Měřinský, CSc.